

Híradás Fehér Béla:
a „megválthatat- Alszik a doki Betlehemben
lanságról” Kortárs Kiadó, Bp., 2007.

E szatirikus regény középpontjában a Pogácsás család és annak ismeretségi köre áll, s ebből a társaságból kiemelkedik Pogácsás Jani, a történesek felidézésével gazdálkodó főhős. A figura pontosan elbeszélői tevékenységének kezdetekor, a regényi szövegmassza megindulásának pillanatában huszonöt éves, és visszamenőlegesen mondja fel a mű folyamán életének, továbbá hozzátartozói, „barátai”, ismerősei sorsának főbb – és bizony eléggé „kiborító”, megrázó vagy éppenséggel hátborzongatóan „szórakoztató” – eseményeit a számára éppen legutóbbi időszakból. A temporális intervallum 1989/90-től számítva mintegy hét esztendőt fog át konkrétan, alaposan átnyúlva a kilencvenes évek második felébe. Az úgynevezett „rendszer váltás” a téma tehát, de kiterjesztetten, bővebben értve, mint egyetlen korlátozott momentum. E politikai-történelmi folyamat keretében és közvetlen következményeként mind Jani, mind családtagjai, mind pedig a környezetében mozgó rengeteg egyén eléggé lecsúszik. Akad persze, aki éppen ellenkezőleg jár (pl. az életművész újjazdag, a pornómozikat működtető „tulaj”, aki a főhős anyjának szeretője), de a narrációs és személykapcsolati vagy cselekményes centrumot képező fiatalember, Jani mindenképpen azok közé tartozik, akik a felkavarodott és letisztulni nem igazán akaró, a maga kaotikusságában és reménytelenségében „megválthatatlannak” tetsző világunk póruljártjait testesítik meg, a maga részéről eléggé tipikusan adva hírt a dolgokról. Az ő helyzetének jellemzését mármint mi sem szolgálhatja jobban, mint az a tény, hogy alkalmi munkásként nemrég éppen eljött otthonról, a szülői házból, és jelenleg lepusztult autóbuszában ad neki alkalmi otthont egy külvárosban élő drogos haverja, valamint annak párja.

Mindez igencsak ismerős, és nem pusztán a jelenbe áttűnő közelmúlt realitásából, hanem az írásteljesítmény szintjén is. Fehér Bélának már megjelent nagyjából ugyanaz a regénye, pontosabban jelent meg tőle 1998-ban könyv alakban egy regény, amely kialakítottság szempontjából nagyon hasonlít a mostanira. Az *Életünk* folyóirat 2005-ös évfolyamában pedig ennek folytatásokban egy olyan változata, ahol a szöveg már majdnem teljesen megegyezik a jelenlegi opuszéval. Mindkét közlés az *Egyenes Kecske* címet viselte; a némiképp „indiános” névadás gesztusa magát Pogácsás Janit illette. A szerző immár kétszer is átírt és egyszer címváltoztatott művét egyébként a jócskán elhúzódo munkafolyamatok különböző szakaszaiban számos helyen kibővítette, betoldásokkal, több új történet-

szállal gazdagította, itt-ott komolyan újra is formálva az egészet, miközben az alapvető tendencia, mondandó lényegében változatlan maradt. Illetve a tendenciózus stílári *következetesedés*, fokozódó rétegnyelvi ellazulás (argó-alkalmazás) miatt még tovább élesedett – könyörtelenül. Igen, Fehér Béla (elbeszélőjének) szatírája kegyetlenebbé vált a mű létesülésének bő évtizede alatt, amint a történesek reménytelenebbé, a főhős (és társai) helyzete kilátástalanabbá, a felmerülő önreflexió marcangolóbbá. S mindennek nyomán katartikusabbá az összhatás?!

Nem feltétlenül. Talán – más tényezők mellett – azért sem, mert a kialakulni kezdő *katartikumot* (végtére is tönkrement emberek tömkelegéről, az ő drámainak is nevezhető létalapzatokról van szó!) erőteljesen rombolja a szereplők már említett speciális nyelvhasználati gesztusrendszerének negatív, értékfosztott nivelláltsága, s ezen belül aztán az a félreismerhetetlen stílári tény, hogy valamennyi figura lényegében egységes módon ugyanazon értékű fővárosi szlenget gurgulázza elő, pergeti artikulációjának keretei között, s ez annyira *ugyanúgy* válik *mindannyiuk* számára a „lét házává” kommunikatív, hogy az oldott beszélés flegmasága meglehetősen visszaveszi az olvasóban a soruk felett gyakorolható együttérzést. No persze: Pogácsás Jani elbeszélő(ké)je szükségképpen rátelepszik errefelé mindenki nyelviségére, hiszen ő a „mindentudó” elbeszélő, de a poénkodás mindazonáltal gyakran túlhajtottnak és klišészerűnek bizonyul a regény lapjain.

Ám a mese tulajdonképpen döntő „tanulása” is jelentős mértékben éppen ehhez a *megszólaló panoptikumhoz* kötődve indukálódik elő. Pogácsás Jani „agya”, tudata a képzelgés, a lelki közegelhagyás, illetve (nagyon szomorú ez, de való:) a kábítószeres befolyásoltság, a hallucináció állapotában leledzik. S ha elméje így áll, ha a „szoftver” így ver(i őt), akkor teste, emberi-fizikai mivolta, a „hardver” sincsen máshogyan! Miként is alakulhatna ez másképp? Szükségszerűen hinnünk kell olvasóként az „embergépben” mocorgó tapasztalatoknak, eszmélkedéseknek: (szellemi) létnek. Hiszen a mű a már mondott időben játszódik: Budapesten, Budapest-országban, Magyarország (egyetlen) „frekvált” helyén... Ahol is az államilag előírt *szocreál* időszakát a nagyon elvadult és az egykori államiság által különféle módokon „preformált”, bizvást annak áttételes következményeként tekinthető *kapreál* váltotta fel, szabadpiaci pénzterrorral, nivótlan izomagyúsággal, általános szellemtelenséggel kötve össze a szélesebb társadalom „rendszer váltó” nesze-semmi jussát: a *vissza vagy odáig*-ot (Nyugat-)Európába... Az előbb említett „indiánosság” frissességét (vö. „Közép-Európa indiánjai”) a „vad/nyugatiság” általánosabb, egyben lehangolóbb állapota kezdi felváltani, és nemcsak e regényben.

Zsávolya Zoltán